

Virághalmy Géza (1932-2019)

Szomorúan értesültünk róla, hogy volt kollégánk Virághalmy Géza, intézetünk korábbi műszaki igazgatóhelyettese türelemmel és emberi méltósággal viselt súlyos betegségben október 18-án elhunyt.

Virághalmy Géza 1932. április 21-én született Budapesten. Az Óbudai Árpád Gimnáziumban érettségizett. Minthogy családjának Szatmárcsekén birtoka volt, és az egész család szoros kapcsolatot tartott fenn a katolikus egyházzal, nem vették fel egyetemre. Egy évig kazánkovácsként az Óbudai Hajógyárban dolgozott. Ezt követően egyszerre két egyetemre is felvették: a Szegedi Tudományegyetem fizika szakára, illetve a Budapesti Műszaki Egyetem építész karára. Egy évet Szegeden töltött el nehéz anyagi körülmények között, ezért sikeres különbözeti vizsga eredményeként tanulmányait Budapesten, az ELTE-n folytatta. Fizikusi diplomát itt szerzett 1955-ben.

Szakmai pályafutását 1954-ben az Országos Mérésügyi Hivatalban tudományos munkatársként kezdte. Ezt követően főmunkatárs, majd tudományos csoportvezető lett. Létrehozta, és az 1957-1971 években vezette az Optikai és Fotometriai Laboratóriumot. A labor létrehozásáért 27 évesen elnyerte a “kiváló dolgozó” címet. A Candela mértékegység magyarországi bevezetéséhez laboratóriumot hozott létre. Foglalkozott a fotondetektorok és képátalakítók intenzitás és fáziskontraszt vizsgálatával. Közreműködött több magyar (MSz) és nemzetközi szabvány készítésében (KGST, OIML).

Intézetünkkel (akkori nevén MTA Csillagvizsgáló Intézete) Detre László igazgató levelező aspiránsaként 1961-ben került kapcsolatba. Feladata egy csillagászati polariméter kifejlesztése és megépítése volt. A kifejlesztett eszközzel 1967-ben az intézet piszkéztetői megfigyelő-állomásán újonnan üzembeállított 50 cm-es Cassegrain távcsövén már megfigyelések is történtek.

1971-ben Detre László igazgató megbízta egy műszaki fejlesztő csoport létrehozásával és vezetésével. A csoport feladata a nemzetközi mezőnyben is versenyképes csillagászati fotoelektromos fotométer kifejlesztése és létrehozása volt. 1973-ban megbízást kapott a teljes műszaki vezetői munkakör ellátására, majd ezt követően az intézet műszaki igazgatóhelyettese lett. A csoport által kifejlesztett fotométerek a piszkéztetői megfigyelőállomáson az 50 cm-es Cassegrain, majd később az 1 m-es RCC távcső alaplászerei lettek.

A hetvenes évek elején indultak el a Piszkestetőn egy új, a jeni Zeiss művek által gyártott 1 m-es RCC távcső telepítésével kapcsolatos munkálatok. A projektben Virághalmy Géza kulcsszerepet játszott. Az intézet érdekeit mindig határozottan képviselte, és érvényre juttatta. Szorgalmazta, hogy a távcsőre kódadó kerüljön, ami lehetővé tette a mozgató, és pozicionálás digitális vezérlését. A távcső hivatalos átadása 1974 végén történt meg.

A távcső rendszeres használatba állítása és megfelelő segédberendezésekkel történő ellátása komoly kihívást jelentett az általa vezetett műszaki részlegnek. Virághalmy Géza nem elégedett meg azzal, hogy a távcsőre a nemzetközi követelményeknek mindenben megfelelő fotométer kerüljön. Fontosnak tartotta azt is, hogy a mérési adatok összegyűjtése, és tárolása, majd feldolgozása is lépést tartson a digitális technika rohamos fejlődésével.

A digitális mérés-adatgyűjtés létrehozására eredményes munkakapcsolatot épített ki a Központi Fizikai Kutatóintézet (KFKI) szakembereivel. Segítségükkel az 1 m-es távcsőhöz egy korszerű, CAMAC modulokból álló mérésvezérlő-adatgyűjtő rendszert csatlakoztatott, amelyet egy BASIC nyelven programozható TPAi számítógép vezérelt. A CAMAC modulokat, illetve a TPAi számítógépet a KFKI gyártotta. A CAMAC szabványrendszert az 1970-es évek elején az ESONE (European Standards of Nuclear Electronics) nemzetközi szervezet alakította ki. Ilyen módon a CAMAC rendszer üzembeállításával a mátrai állomás világviszonylatban is az elsők között volt.

A kifejlesztett fotométerek, illetve a CAMAC rendszer lehetővé tették a nagy időfelbontású csillagászati fotometria bevezetését. Ehhez szükség volt még egy nagy pontosságú időalap létrehozására is. Az időalapot Virághalmy Géza egy rubidium atomóra segítségével hozta létre. Az így kapott rendszer működőképességét a Hold által történt fedések időbeli, gyors lefutásából meghatározott csillagátmérőkkel igazolta.

A csillagok polarizációjának nagy pontosságú mérésére kifejlesztett kétsatornás polariméterével 1974-ben sikeres méréseket végzett a franciaországi Haute Provence-i obszervatóriumban.

Az Örmény, illetve Magyar Tudományos Akadémia közötti együttműködés keretében több látogatást tett a bjurakani csillagászati intézetben. A bjurakani intézet számára is épített fotométert. A bjurakani intézet 2,6 m-es távcsövén a fotométer beüzemelését személyesen vezette.

Műszaki igazgató helyettesége idején történt a mátrai 1-m-es távcsövön az első, az angol Wright Instruments cég által gyártott, CCD kamera üzembehelyezése 1993-ban, amit azután hamarosan a Schmidt, illetve az 1 m-es távcsövön egy további CCD követte.

Fontosnak tartotta, hogy ne csak tervezze és építse a műszereket, hanem használatukban közvetlen tapasztalatot is szerezzen. Ennek megfelelően az üzembeállított berendezésekkel történő megfigyelőmunkában személyesen is részt vett. Megfigyeléseket végzett, többek között, a fehér törpék gyors időbeli változásának mérésére szervezett nemzetközi Whole Earth Telescope (WET) kampányban, ahol intézetünk a mátrai 1 m-es távcsővel vett részt.

Több, a mátrai állomás működését befolyásoló probléma megoldásában sikerrel eljárta. Ilyen probléma volt például a környező mátrai települések által keltett fényszennyezés megfelelő kertek közé szorítása, illetve a regionális vízhálózathoz történő csatlakoztatás során elkövetett szabálytalanságok feltárása és megszüntetése.

Munkáját mindig a nagyfokú szakmai igényesség jellemezte, és ezt munkatársaitól is megkövetelte. Kedvelte a társaságot. Kollégái vidám történeteket kedvelő/mesélő társra találtak benne.

1994-ben kérte nyugdíjazását, de a műszaki vezetői feladatokat 1999. végéig ellátta. A 2000-2005. években műszaki ügyekben az igazgató tanácsadója volt.

Szoros kapcsolatot tartott fenn az ELTE Csillagászati Tanszékével. 1979-ben a tanszék megbízta a tulajdonában levő UAGS (Universal Astro Gitterspektrograph) továbbfejlesztéséhez szükséges szakértői, tervezői, illetve kivitelezési feladatok elvégzésével.

A szűkebb és tágabb társadalom problémái mindig élénken foglalkoztatták. Tevékeny szerepet vállalt a lakóhelye szerint illetékes XI. kerületi önkormányzat munkájában. A korszerű Internet adta lehetőségeket kihasználva rendszeresen kifejtette konstruktív véleményét az aktuális társadalmi problémák megoldásával kapcsolatban.

Emlékét megőrizzük.